

Milyen legyen Európa jövője?

Az európai projekt mint értékközösség-építő vállalkozás megerősítése

Az EEK nyílt levele az európai egyházaknak és partnerszervezeteknek, valamint felkérés párbeszédre és konzultációra

Összefoglaló

Tizenöt évvel ezelőtt a történelmi jelentőségű Ökumenikus Charta aláírásával, egy merész kijelentéssel közösen álltak ki az európai projekt mellett az Európai Egyházak Konferenciája tagegyházai, illetve az Európai Püspökkari Konferenciák Tanácsa. A Charta kimondta: „*Közös értékek nélkül nem alakítható ki tartós egység*”.¹ Azóta még fel sem nőtt egy teljes nemzedék, és mégis, manapság egy ilyesfajta egységre és közös értékekre szólító kijelentés már idegenül hat és ritkaságszámba megy. Úgy tűnik, jelenleg a politikai és gazdasági széthullás az új norma. Az európaiak kezdik elveszteni hitüket az európai projektben, egyre nő a politikusokkal és az általuk szolgált intézményekkel szembeni bizalmatlanság, a szakpolitikákat pedig kizárólag a nemzeti érdekek alakítják.

Az EEK jelen nyílt levelében visszatér a közös értékek jelentette alapvető kérdéshez, illetve ahhoz, hogy ezek hogyan fejeződnek ki ma Európában. Az Európai Unió léte és virágzása központi szerepet tölt be ebben az elemzésben, de emellett az EU határain kívülre is tekintünk. A szöveg részletesen tárgyalja az európai fejlődés általános kontextusát és történelmi nézőpontjait. Sorra veszi az Európa által elért eredményeket, különös tekintettel azokra, amelyek túlmutatnak a gazdasági együttműködésen és a közös piacon. Ezek közé tartozik a szolidaritási mechanizmusok támogatása, a schengeni egyezmény értelmében megvalósuló utazási szabadság, valamint az Erasmus hallgatói csereprogram. A szöveg ugyanakkor azokat az aggályokat is megemlíti, amelyek az Európát sújtó számos és egymással összefüggő krízishelyzetekkel kapcsolatosak. A bevándorlók és menekültek beáramlása, az erőszakos konfliktusok és terrortámadások, a gazdasági válságok és a növekvő euroszeptizmus mind-mind fenyegetést jelentenek az európai projekt, valamint a közös értékek kialakítása számára. Erre a helyzetre reagálva ez a nyílt levél teológiai megközelítésben is vizsgálja ezeket a kérdéseket, a *koinonia* és a diakónia fogalmain keresztül, és arra bátorítja az egyházakat, hogy pozitív hozzáállásukkal járuljanak hozzá közös európai otthonunk felépítéséhez.

Európa jelenlegi kihívásainak értékelésével, amely a következő, 2018-ban megrendezendő EEK Nagygyűlést megelőző erőfeszítéseink része, az EEK vezetőtestülete az alábbi lépéseket teszi:

- közzéteszi a jelen nyílt levelet, amelynek címzettjei az európai egyházak, és amelynek témája a kontinens jelenlegi helyzete;

¹ Az Ökumenikus Charta teljes szövegét német eredetiből fordította dr. Békefy Lajos. Forrás: <http://www.katolikus.hu/okumene/chartao.html>

- megerősíti, hogy az EU-ra értékközösségként tekint, amelynek célja az emberi méltóság, a béke, a megbékélés, az igazságosság, a jogrend, a demokrácia, az emberi jogok tiszteletben tartása, a szolidaritás és a fenntarthatóság elérése;
- bátorítja az EEK tagegyházait és valamennyi európai keresztény embert, hogy aktívabban tegyen azért, hogy a közéletben hangsúlyosabban jelenjenek meg az olyan keresztény értékek, mint a másokkal szemben tanúsított tisztelet, a szolidaritás, a diakónia és a közösségépítés;
- felkéri az EEK tagegyházait és partnerszervezeteit, hogy reagáljanak erre a levélre, figyelembe véve a kontinens különböző pontjain fennálló konkrét helyzetet, ezáltal hozzájárulva az EEK soron következő Nagygyűlését megelőző konzultációs és előkészítő folyamathoz.

I. Bevezetés

„Krisztust követő hitünk parancsára minden képességünkkel azon munkálkodunk, hogy létrejöjjön az emberséges és szociálisan érzékeny Európa, ahol érvényesülnek az emberi jogok és azok az alapértékek, amit a béke, az igazságosság, a szabadság, a türelem, az esélyegyenlőség, valamint a szolidaritás jelentenek.”

Ökumenikus Charta

2001-ben az Ökumenikus Charta aláírásával az európai egyházak közösen tették azt a merész kijelentést, hogy támogatják a folyamatot, mely során Európa országai közelebb kerülnek egymáshoz. A dokumentum aláírói kijelentették: *„Közös értékek nélkül nem alakítható ki tartós egység”*. Ma, 15 év elteltével azt tapasztaljuk, hogy egyre szókimondóbb politikai pártok és csoportosulások érvelnek a kontinens további politikai és gazdasági integrációja ellen. Ami 15 évvel ezelőtt még logikus javaslatnak tűnt, mára kevésbé tűnik nyilvánvalónak. Ehelyett egyre többen fogalmaznak meg olyan véleményeket, amelyekből kitűnik, hogy már nem hisznek az egyesült Európa ígéletében, bizalmatlanul viszonyulnak a politikai elithez, és újra nemzeti hatáskörbe szeretnék rendelni a szakpolitikai döntéseket.

A jelen dokumentumban az EEK arra tesz kísérletet, hogy elemezze a közelmúlt eseményeit Európában, méghozzá a tekintetben, hogy ezek milyen hatást gyakorolnak a közösen vallott alapértékekre. Az elemzés az Európai Unióra összpontosít, valamint azokra a komoly kihívásokra, amelyekkel az EU-nak jelenleg szembe kell néznie. Ugyanakkor az is nyilvánvaló, hogy az EU-ban kialakult helyzetet nem lehet elszigetelten vizsgálni. A tágabb értelemben vett Európa egészét kell megvizsgálni, amelyben mind EU-tagállamok, mind az EU-n kívüli országok találhatóak. Európa széttöredezettsége egyre nagyobb kihívást jelent a kontinens számára.

Az Európai Unió – amely a kontinens nagy részét lefedi, és amely olyan fejleményekért felelős, amelyek a kontinens többi részére is jelentős hatást gyakorolnak – jelenlegi, történelmi jelentőségű helyzetében válaszút előtt áll. Együtt munkálkodva mindent meg kell tennünk azért, hogy reményt ébresszünk, valamint konstruktív megoldási javaslatokat alakítsunk ki közös

problémáink orvoslására. A jelen nyílt levél egyben felszólítás is az ebbe a folyamatba való bekapcsolódásra, hogy együtt vázoljunk fel új jövőképet mindannyiunk otthona, Európa számára, a múltra építkezve, és megújult reménységgel tekintve a jövőre.

II. Kontextus

„Az emberi méltóság tiszteletben tartása, a béke, az igazságosság, a szabadság, a türelem, a részvétel és a szolidaritás fenntartható legyen a változások idején is.”

Az egyre inkább globalizálódó és kölcsönös függés jellemezte világban előforduló problémákkal szemben kizárólag a globális és nemzetközi megközelítések lehetnek hatásosak. A klímaváltozás és a környezetszennyezés nem áll meg az országhatároknál; a nemzetközi bűnözésre és terrorizmusra nemzetközi választ kell adni; a globális gazdasági problémákra pedig világszinten összehangolt megoldásokat kell találni. Világosan látszik, hogy az egyes országok kevésbé hatékonyak problémáik kezelésében, ha önállóan lépnek fel, mint ha más országokkal egyeztetve cselekszenek. Partneri kapcsolatokra és hálózatokra van szükségük ahhoz, hogy erősítsék hangjukat és befolyásukat.

Egyre több ember fejezi ki egyet nem értését azzal a nézettel, hogy a globális problémákat globális megközelítésekkel lehet a legjobban kezelni. Rámutatnak, hogy a globalizáció előnyeit csupán kis embercsoportok élvezik, a népesség túlnyomó része pedig e folyamat negatív következményeinek elszenvedője. A globalizáció a világ szinte valamennyi pontján azt eredményezte, hogy nőtt az egyenlőtlenség, és romlottak a közép- és alsóbb osztályok kilátásai. Ráadásul sokan úgy érzik, olyan globális erőknek vannak kitéve, amelyek felett nincs hatalmuk, és amelyek fenyegetést jelentenek az identitásukra. Ennélfogva aligha meglepő, hogy a szuverén függetlenség ideálja megtartotta – sőt visszanyerte – jelentős vonzerejét. Sokan gyanakvóvá váltak a globalizációval szemben, és úgy tekintenek a gazdasági és politikai integráció mellett érvelőkre, mint az elit képviselőire, akiknek fogalmuk sincs a való világról, és csak a saját érdekeiket tartják szem előtt, az emberek érdekeit pedig figyelmen kívül hagyják. Ennek eredményeképp azt látjuk, hogy egyre nagyobb hangsúlyt kap a nemzeti identitás, a szuverenitás, és a szakpolitikák nemzeti hatáskörbe való visszahelyezése. E kontextusban kulcskérdés, hogyan lehet összeegyeztetni a nemzetközi együttműködés és a közös politikaformálás iránti nyilvánvaló igényt, valamint a sokak által jogosan megfogalmazott vágyat, hogy a mindennapi életüket befolyásoló szakpolitikákat sajátjuknak mondhassák és irányíthassák.

Egyértelmű, hogy az egyházakon belül, illetve a keresztények körében különböző vélemények fogalmazódnak meg a politikai kérdések részleteit illetően, valamint a tekintetben, hogy hogyan szerveződjön Európa. Emellett olyan jelentősebb kérdésekben is megosztottak a keresztények, mint például, hogy részesei maradjunk-e az Európai Uniónak, vagy kilépünk belőle. Ezeknek az eltérő nézeteknek teljes mértékben megvan a létjogosultságuk.

Az Európai Egyházak Konferenciája (EEK) számára a legfontosabb kérdés az, hogyan biztosíthatjuk, hogy azok az alapértékek, amelyeknek irányt kellene mutatniuk a kontinens politikai folyamatai számára – az emberi méltóság tiszteletben tartása, a béke, az igazságosság, a

szabadság, a türelem, a részvétel és a szolidaritás – fenntarthatók legyenek a változások idején is. Az EEK úgy véli, hogy a felsorolt alapértékek kapcsán semmiféle kompromisszum nem jöhet szóba. Habár a politikai választásokban lehetnek eltérések, Európa egysége ezekben az értékekben gyökerezik.

III. Történelmi nézőpont

„Imádkozni azért, illetve megálmodni és kijelenteni azt, hogy létezhet ennél jobb megoldás.”

A második világháborút követően az európai kontinenst egyszerre több válság is sújtotta. Általános volt az élelmiszerhiány, távolba szakadt emberek – nem csak hadifoglyok és koncentrációs táborokból szabadultak – óriási tömegei próbáltak hazajutni, hogy újra a családjukkal lehessenek, vagy új otthonot találjanak, mert a háború előtti otthonuk mostanra megsemmisült. Európa legtöbb nagyvárosában nagyszabású, költséges újjáépítésre volt szükség. Szinte valamennyi nemzeti gazdaságnak pénzügyi mentőcsomagot igényelt. Csak Németország esetében a nemzeti adósságállomány felét elengedték. Nem sokkal a világháború lezárása után a kontinens ideológiai okokból kettészakadt – Keletre és Nyugatra –, és kialakult a hidegháború.

A huszadik század közepén, ebben a felfokozott állapotban történt, hogy hithű keresztény államférfiak egy kis csoportja összegyűlt, és volt bátorsága imádkozni azért, illetve megálmodni és kijelenteni azt, hogy létezhet ennél jobb megoldás – amelyben Európa sokszínű nemzetei együtt, békében élhetnek és boldogulhatnak. Ezt a reményt csak akkor lehetett megvalósítani, ha az emberek és a nemzetek hajlandónak mutatkoztak olyan közös értékeket elfogadni, amelyek Európa kulturális, vallási és humanista örökségéből fakadtak; olyan értékeket, amelyek az evangéliumi üzenet lényegében is megtalálhatók. Szeresd ellenségeidet; bocsáss meg másoknak, ahogy neked is megbocsátanak; vállalj szolidaritást a szegényekkel és elnyomottakkal; és oszd meg felebarátoddal, amid van. Ehhez az örökséghez fordulunk mi is, amikor folytatni kívánjuk a megbékélés és szolidaritás érdekében tett erőfeszítéseinket a mai Európában.

Amikor tehát a francia külügyminiszter, Robert Schuman 1950. május 9-én megtette híres nyilatkozatát az európai együttműködésről, az pozitív fogadtatásra talált Konrad Adenauer német kancellár, Alcide de Gasperi olasz miniszterelnök, Paul Henri Spaak belga külügyminiszter és sokan mások részéről is. A nyilatkozat lényege a Franciaország részéről kinyilvánított megbocsájtás és a Németországnak nyújtott békejobb volt. Ez egy új, többnemzetiségű egység formájában valósult meg, amely Európa ügyeit intézte, és amelyben két, hosszú ideje ellenségeskedő nemzet egyenlő partnerként dolgozhatott együtt. Ez a korai modell a mai napig emlékeztetőül szolgál számunkra, hogy milyen hatásos lehet a párbeszéd a feszültségek feloldásában.

Az Európai Szén- és Acélközösség 1951-ben jött létre, közös szervezetbe tömörítve a korábbi ellenségek szén- és acéltermelését, amely ezáltal ellehetetlenítette a titkos fegyverkezést. Ez a közösség alakult át először az Európai Gazdasági Közösséggé (1957), később pedig az Európai Unióvá (1993). Az eredeti hat tagállamhoz további országok is csatlakoztak, kibővítve a

szervezetet.² Az eredetileg a hat nemzet számára létrehozott intézményeket és struktúrákat átdolgozták, és szerződésben rögzített módosításokat hajtottak végre: Római Szerződés (1957), Maastrichti Szerződés (1993), Lisszaboni Szerződés (2007). Ezek a módosítások azt a célt szolgálták, hogy a csatamezők helyett tárgyalótermi keretek közé szorítsák a vitás kérdéseket, megerősítve a jogrend, a demokrácia és az emberi jogok iránti tiszteletet az egész földrészen. Mindez az EU és az Európa Tanács – amely többek között az Unió tevékenységeinek alapját biztosítja számos területen – között fennálló kölcsönös függés kontextusában történt. Az Európa Tanács emellett felületet biztosít az együttműködésre és megosztásra is egy jóval nagyobb kiterjedésű földrajzi területen, és az EU-nál lényegesen tágabb Európa-képet nyújt. Az Európa Tanáccsal, valamint az általa működtetett strasbourgi Emberi Jogok Európai Bíróságával való együttműködés létfontosságú az EU számára.

IV. Eredmények

„Az európai projekt és annak sokféle megjelenési formája példaként szolgál arra, mi mindent lehet elérni a megbékélés, a stabilitás és a jólét segítségével.”

Európa történelme során a kontinens lakói borzalmas tapasztalatokat szereztek az olyasfajta ideológiákkal kapcsolatban, amelyek mindenkire érvényes kulturális, etnikai, vallási vagy pszeudo-vallási alapelveket kívántak felállítani. Ennélfogva a tény, hogy Európa nagy részét békében és szabadságban sikerült egyesíteni a második világháború után – és a középkor óta első alkalommal –, óriási történelmi eredmény. Az emberi jogok területén is jelentős fejlődés történt. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye, az Emberi Jogok Európai Bírósága, az Európai Szociális Charta, valamint az Európai Unió Alapjogi Chartája egytől-egyig mérföldkönek számítanak Európa számára. Az európai projekt és annak sokféle megjelenési formája példaként szolgál arra, mi mindent lehet elérni a megbékélés, a stabilitás és a jólét segítségével.

Az Európai Unió és az azt alátámasztó értékek, valamint az együttműködés és közös cselekvés keretrendszer kulcsszerepet játszott azoknak a demokráciaellenes és totalitárius politikai rezsimeknek a megbuktatásában, amelyek a 20. század jelentős részében uralták Európa keleti és déli részét. Az EU emellett abban is elsődleges szerepet játszott, hogy integrálni lehessen a kontinens ezen részeit egy újfajta, együttműködésen és megosztáson alapuló modellbe.

Az EU a saját területén mindig is igyekezett előmozdítani a szolidaritást a szegényebb és a gazdagabb régiók között a kohéziós politika és ahhoz kapcsolódó alapok (mint például az Európai Szociális Alap) segítségével. Számos EU-s pénzügyi eszköz járult hozzá a legelmaradottabb és legszegényebb régiók fejlődéséhez. A városi és vidéki területek közötti szolidaritást a Közös Agrárpolitikán (KAP) keresztül támogatja az EU, a KAP minden hiányossága ellenére. Emellett jelentős a közösségi jog társadalmi vetülete olyan területeken, mint a nők és férfiak közötti egyenlőség, a munkahelyi egészség és biztonság, vagy éppen az EU-n belül mozgó munkavállalók társadalombiztosítása.

² Azt azonban el kell ismerni, hogy más európai országok nem minden esetben ugyanazokból az okokból csatlakoztak a közösséghez, mint az eredeti hat tagállam. A későbbi csatlakozási körökben a gazdasági okok egyre inkább uralkodó szerepet játszottak. Az érvelés bővebb kifejtéséért lásd például: „Európai Integráció – Milyen integrációt szeretnénk?”, Európai Egyházak Konferenciája, Egyház és Társadalom Bizottság, 2009. Forrás: http://www.ceceurope.org/wp-content/uploads/2015/07/Europai_Integracio_Milyen_integraciot_szeretnenk.pdf

Az Európai Unió-szerte megvalósuló testvérvárosi és testvérfalvi programok, a cserediák-programok – mint például az Erasmus –, valamint a személyek szabad mozgása a schengeni határok között, az EU legnépszerűbb sikerei közé tartoznak. Az Erasmus programban a 28 EU-tagállam, valamint Izland, Norvégia, Liechtenstein, illetve két EU-tagjelölt állam, Macedónia és Törökország egyetemei vesznek részt. 1987-es elindítása óta a program több mint 3 millió hallgatónak nyújtott támogatást. A schengeni egyezmény tagjai közé tartoznak az EU-tagállamok (kivéve Bulgária, Horvátország, Ciprus, Írország, Románia és az Egyesült Királyság), valamint olyan nem EU-tagállamok, mint Izland, Norvégia, Svájc és Liechtenstein. Az ilyen és ehhez hasonló projektek közelebb hozták egymáshoz a résztvevő országok polgárait, hozzájárultak a kölcsönös megértéshez, és a legalapvetőbb szinten mutatták meg az európai együttműködés értelmét.

Világszinten az EU rendelkezik a világon a legnagyobb sürgősségi humanitárius segélyalappal (ECHO), míg az EU és tagállamai szintén fontos szerepet játszanak a fejlesztési együttműködés területén (különösen a fejlesztési költségvetések és az Európai Fejlesztési Alap segítségével). Ami a klímaváltozást és a környezetvédelmet illeti, az EU itt is vezető szerepet tölt be. Végül, de nem utolsósorban, az EU számos békefenntartási művelet élére állt a világ különböző területein.

Általánosságban az EU biztosítja az intézményi kereteket az olyan, a polgárokat foglalkoztató problémák megoldásához, amelyeket a tagállamok nem tudnak azonnal, önállóan rendezni. Ez gyakran azon szellemiség jegyében történik, miszerint együtt több eredményt lehet elérni, mint egyénileg fellépő országokként. Az ezekkel az intézményekkel folytatott rendszeres és átlátható párbeszéd segítségével azon munkálkodunk, hogy demokratikus és nyitott hozzáállással reagáljunk azokra a kihívásokra, amelyekkel Európa szembenéz.

V. Európa válaszút előtt: Európa újraálmódása és az alapértékek megerősítése

„Az európai történelemben válaszút előtt állunk. A kölcsönös függésen és a megbékélt különbözőségeken alapuló közös EU-politikák kialakításának egész jövője a tét.”

Azzal, hogy az Európai Uniót nemzetek feletti szervezetként alapították meg, az EU életre hívói a nacionalizmus csapdáját kívánták elkerülni, amely fél évszázad alatt kétszer is katasztrofális háborúba sodorta Európát. Európa integrációja az Európai Unió keretei között olyan különleges vízió volt, amely túlmutatott az államok megbékélésén, és azt tűzte ki célul, hogy egyesítse Európa népeit a „közös értékek közössége” elképzelés alapján. 1990-ben az Európai Bizottság akkori elnöke, Jacques Delors még az egyházakat és vallásokat is felszólította, hogy vállaljanak aktív szerepet „Európa szívének és lelkének” létrehozásában. Az azóta született dokumentumok – mint például a 2000-ben kihirdetett Alapjogi Charta és a Lisszaboni Szerződés (2009) – ismét kihangsúlyozták azokat a közös értékeket, amelyek az Unió alapját képezik.

Az utóbbi időben azonban az EU politikai vezetői és sok polgára is megszűnt hirdetni ezeket az alapvető EU-s értékeket, sőt időnként ellent is mondanak azoknak. Sokak számára az Európai Unió gépies, technokrata intézménnyé, egyfajta bürokratikus projektté vált, amely távol áll a polgárok mindennapos gondjaitól. Olyan intézménnyé, amely átláthatatlan, nehézkes és

költséges. Az EU népszerűsége rohamos mértékben csökken. Tovább rontják a helyzetet az olyan nyilatkozatok, amelyek során egy-egy nemzet vezetői úgy beszélnek az EU intézményeiről, mintha minden rosszért azok lennének felelősek, miközben nem ismerik el, hogy az EU-nak bármi köze is lenne a pozitív eredményekhez. Ha manapság van is közös politikaalkotás az EU-ban, úgy tűnik, annak alapja az egyes tagállamok egyszerű költség-haszon elemzése, és sokkal kevésbé valamiféle közös vízió.

Úgy tűnik, hogy a többszörös krízishelyzet hatására számos olyan érték kezd elhalványodni, amelyek az általános megítélés szerint az elmúlt nagyjából hatvan évben nagyban hozzájárultak Európa formálódásához, mint például a gyengék iránti szolidaritás és az emberi jogok tiszteletben tartása. Európa egyházainak arra kell törekedniük, hogy fenntartsák ezeket az értékeket, mint az igazságosság és a béke elengedhetetlen alapját a kontinensen.

Az európai történelemben válaszút előtt állunk. A kölcsönös függésen és a megbékélt különbözőségeken alapuló közös EU-politikák kialakításának egész jövője a tét. Ez az elképzelés az évek során egy olyan Európához járult hozzá, amely nagymértékben békében élt, és amelynek célja a növekvő gazdasági integráció és társadalmi igazságosság.

Ebben a helyzetben újra kell álmódunk Európa egészét és az EU-t is, meg kell erősítenünk e történelmi jelentőségű projekt legfontosabb értékeit, és mérlegre kell tennünk ezeket az elmúlt hatvan év történéseinek tükrében. Hogyan kezelhetjük azt a feszültséget, amely egyik oldalon a szuverenitás és homogenitás iránti vágy, illetve a másik oldalon az európai együttműködés és kulturális sokszínűség között áll fenn? Mit jelent mindez az Európai Unió jövőjére nézve, illetve a kontinens egészének jövőjére nézve? Milyen Európára és Európai Unióra van szükség ahhoz, hogy felnőjünk azokhoz a közös értékekhez, amelyet az egyházak megfogalmaztak az Ökumenikus Chartában?

VI. Többszörös és összefüggő válsághelyzetek

Áltanosságban Európának, konkrétan pedig az Európai Uniónak számos válsághelyzettel kell szembenéznie. Ezek között vannak globális (mint például a gazdasági visszaesés) és geopolitikai természetű (például a szíriai és iraki háború, valamint a kelet-ukrajnai „befagyott konfliktus”) válsághelyzetek. Más krízisek szorosabban kapcsolódnak az EU-politikákhoz (például az euróválság), illetve ahhoz, hogy nem létezik európai uniós szintű politika az EU-ba belépni kívánó menekültek kapcsán. Ezek a párhuzamosan zajló válsághelyzetek drámai hatást gyakorolnak a kontinensre. Évtizedek óta először fordul elő, hogy az EU alapvető eredményei és elvei kerültek veszélybe. Az EU pedig ahelyett, hogy felnőne a feladathoz, kezd összeroppanni a rá nehezedő nyomás alatt. A válságérzet és a bizalmatlanság növekedése, valamint az EU hatékony reagálásra való képtelensége miatt a tagállamok egyre inkább hajlamosak egyoldalúan cselekedni.

Erőszakos konfliktusok és terrortámadások

Az első válság, amely Európát érinti, az erőszakos geopolitikai konfliktusokkal kapcsolatos, ideértve a szíriai és az iraki, valamint az ukrajnai helyzetet. Az Európai Unióra nézve ezek a konfliktusok azzal járnak, hogy egyre több menekült érkezik, illetve az utóbbi időben több

terrortámadás is történt Európa számos pontján. Azt gondolhatnánk, hogy ebből egyenesen következik, hogy az Európai Unió fontos szerepet szeretne vállalni ezen konfliktusok megszüntetésében, sőt akár megelőzésében is. Ezt folyamatos és intenzívebb diplomáciai kezdeményezésekkel lehetne elérni, illetve annak biztosításával, hogy a fegyverexport nem önt további olajat a tűzre. Ehelyett az Európai Unió igencsak passzív hozzáállást tanúsít. Az ukrán konfliktus terén az EU több aktivitást mutat, de nem tudta megelőzni azokat a problémákat, amelyek feszültséghez vezettek Ukrajna és Oroszország között. Ez a helyzet jól mutatja az EU gyengeségét a koherens, közös külpolitika kialakítása terén (az Európai Külügyi Szolgálaton keresztül).

A háborús erőszak mellett Európát a közelmúltban Spanyolországban, az Egyesült Királyságban, Franciaországban és Belgiumban végrehajtott terrortámadások jelentette erőszak is megrázta. Habár a terrorizmus teljes felszámolására minden valószínűség szerint soha nem kerülhet sor, az világosan látszik, hogy hatékony határokon átívelő együttműködésnek kell megvalósulnia a hírszerzési és rendvédelmi szolgálatok között, hogy a globalizáció korában szembe tudjunk szállni a terrorizmussal. Kétség sem férhet hozzá, hogy ezek a változások komoly kihívást jelentenek az EU számára, amelynek egyik alapértéke a béke megteremtése.

Migráció

Az EU számára jelenleg az jelenti a legnagyobb kihívást, hogy hogyan reagáljon a menekültek óriási áradatára, akiknek többsége a dél-európai országokba lép be, amelyeket a leginkább sújtott a 2008-ban kirobbant gazdasági válság. Ez elsősorban, habár nem kizárólag, az Európa szomszédságában zajló erőszakos konfliktusok eredménye. Rendkívül nehéznek tűnik közös választ találni erre a kihívásra. A nemzetközi jog arra kötelezi a tagállamokat, hogy az EU területén benyújtott valamennyi menedékkérelmet bírálják el. Ahelyett, hogy megosztanák a felelősséget és befektetnének a Közös Európai Menekültügyi Rendszerbe, az EU-tagállamok egymást vádolják azzal, hogy valamilyen módon ösztönözték a menekültek beáramlását, például az olaszországi Mare Nostrum elnevezést viselő kutató- és mentőakcióval, vagy a német kancellár, Angela Merkel minden menekültet tárt karokkal fogadó hozzáállásával. Az Európai Bizottság által benyújtott javaslatokat, amelyek a felelősség megosztását és a menekültek fogadásával kapcsolatos problémák kezelését célozták meg – habár ezek további tárgyalásokat igényeltek volna –, jelentős számú tagállam utasította el. A beérkező menekültek számának csökkentése érdekében az EU és Törökország 2016 márciusában megállapodást kötött, amelynek értelmében azokat az újonnan érkező illegális bevándorlókat, akik Törökországból átkeltek a görög szigetekre, visszaküldik Törökországba; és minden, a görög szigetekről Törökországba visszaküldött szíriai fejében egy másik szíriai menekültet átvesz Törökországtól az EU. Ezt a megállapodást hevesen kritizálta nemcsak az Egyesült Nemzetek Szövetsége, hanem számos nemzetközi és nemzeti civil szervezet és egyház is, mint ami a nemzetközi joggal összeegyeztethetetlen.

Az egyházak az Európába való biztonságos áthaladást támogatják – beleértve a menekültek továbbköltöztetését az „első menedék” országaiból, mint amilyen Libanon, Jordánia és Törökország; valamint engedékenyebb hozzáállást a családegyesítés, a humanitárius vízumkiadás és a vízumkötelezettség feloldása terén. Ez – a törvényes munkaerő-áramlási

lehetőségek mellett – drasztikusan csökkenthetné az EU határainál bekövetkező halálesetek számát, és hozzájárulna a szabályosabb migrációhoz. A keresztény szervezetek már 2014-ben részletesen kidolgozott ökumenikus javaslatokat fogalmaztak meg ez ügyben.³

Habár az Európai Bizottság javaslatot nyújtott be a dublini rendelet módosítására, úgy tűnik, számos tagállam nem hajlandó módosítani a dublini rendelet alapját képező elven, miszerint a menekültekérelmet abban az EU-tagállamban kell elbírálni, amelybe a kérelmező először belépett. Ez óriási terhet ró a déli államokra, amelyek a Földközi-tengerrel határosak, hiszen ide érkeznek meg először az észak-afrikai és közel-keleti menekültek.

Habár a nemzetközi jog előírja, hogy Európa oltalmat nyújtson azoknak, akiknek erre szükségük van, ennél fogva lehetőséget biztosít minden Európába érkező személynek, hogy menedékkért folyamodjon, van rá esély, hogy az egyes országok által bevezetett durva visszatartó intézkedések általánossá válnak a jövőben. Az európai politikában különböző értékek csapnak össze egymással. Az egyik oldalon megjelenik az erkölcsi és jogi kötelezettség a nehéz helyzetben lévők megsegítésére, a másik oldalon pedig az a politikai feladat, hogy biztosítsák az EU-ba és az EU-n belül történő szabályos mozgást és folyamatokat. Mivel jelenleg is egyre erősödik a bevándorlás-ellenes hangulat, feltehetőleg ez az összecsapás is intenzívebbé válik a közeljövőben.

A közös válasz keresésére irányuló erőfeszítések éles vitákhoz és feszültségekhez vezettek az EU-tagállamok között. Nyomás alá került a schengeni egyezmény, amely az európai egység egyik leglátványosabb megnyilvánulási formája, hiszen lehetővé teszi az útlevél nélküli utazást az EU nagy részében. Egyes tagállamok már egyoldalúan vissza is állították a határellenőrzéseket. Schengen jövője – minden emberi, gazdasági és szimbolikus jelentősége ellenére – megkérdőjeleződött. Habár ennek okaként a Közel-Keletről és Észak-Afrikából továbbra is érkező menekülteket és bevándorlókat jelölik meg, a helyzet azt is jól mutatja, milyen nagyfokú bizalmatlanság jellemzi az EU-tagállamok közötti kapcsolatot. Amennyiben az EU vezetői meg kívánják menteni a schengeni egyezményt, mindenképpen demonstrálniuk kell egyfajta egységet és politikai akaratot, ami egészen mostanáig hiányzott. Közös eljárásokat kellene elfogadniuk, segíteni egymást, valamint előmozdítani a tagállamok közötti bizalmat.

A jelenlegi helyzet rendkívül sürgető. Felmérhetetlen károkat okoz Európa lelkének, hogy fegyverekkel tartjuk távol a határoknál felhúzott kerítéseknél az erőszak és terror áldozatait, akár csak az, hogy tétlenül nézzük, ahogy emberek fulladnak bele a Földközi-tengerbe. A menekültekkel való szolidaritás a keresztény hitből, valamint abból az elköteleződésünkből fakad, hogy egy igazságos és együtt érző társadalomért munkálkodunk.⁴ Ennél fogva a menekültek és bevándorlók jelenlegi helyzete mélyen aggasztja az EEK-t.

Gazdasági változások és az euróválság

³ Az ajánlások megtekinthetők:

http://www.ccme.be/fileadmin/filer/ccme/20_Areas_of_Work/01_Refugee_Protection/2014-11-20-Christian_Group_Recomm_for_safe_legal_paths_to_protection_final.pdf

⁴ A Németországi Protestáns Egyház (EKD) Tanácsának nyilatkozata az európai helyzetről, Brüsszel, 2016. április 23.

Az Európát jelenleg sújtó gondok sorában a harmadik válságot a gazdasági recesszió jelenti, amelyet a 2008-ban az Amerikai Egyesült Államokból kiinduló bankválság idézett elő. Ennek eredményeképp az EU egyes területein a gazdasági válság bizonyos tünetei mutatkoztak, például magas munkanélküliség és fenntarthatatlan államháztartás, amelyek miatt radikális megszorító intézkedéseket kellett bevezetni; ezek viszont a szegénységben élőket sújtották a leginkább.

Emellett az EU-nak azzal a pénzügyi válsággal is szembe kell néznie, amely már több mint hét éve tart. A Görögországgal 2015-ben folytatott tárgyalásokra jellemző katasztrófa politika jól mutatja, milyen sérülékeny az eurózóna. Ahelyett, hogy egyesítené az eurózóna országait, az euró feszültségeket okoz az egyes országok között, és jelenleg nem mutatkozik hosszú távú megoldás ezek feloldására. Éppen ellenkezőleg, Görögország döntése, hogy újabb megszorító csomagot fogad el, azt eredményezte, hogy az eurózóna egyre inkább csapdának tűnik, nem pedig ígéretes jövőképpé a zóna esetleges jövőbeli tagjai számára. A görögök komoly dilemma előtt állnak: amennyiben országuk helyzete azt mutatja, hogy nincs más út, mint alávetni magukat a monetáris unió szabályainak, akkor a szavazók demokratikus választási lehetőségei beszűkülnek. Ez a helyzet nem sok jót ígér, és hosszú távon nem tartható fenn. Az eurózóna nem maradhat fenn a végtelenségig a jelenlegi félkész állapotában, amelyben csupán monetáris unió van, gazdasági viszont nincs. Ezért tehát valós az a veszély, hogy a nem túl távoli jövőben újabb euróválság következik be. Ez pedig csak tovább erősítené a demokratikus szuverenitás és a közös gazdaság- és monetáris politika közötti feszültséget; emellett újabb kihívást jelentene az EU tagállamok és polgárok közötti szolidaritás elve számára.

Euroszepticismus

Az euroszepticismus egyre nagyobb méreteket ölt számos EU-tagországban. Ennek nyomán egyes országokban olyan politikai pártok és csoportok is megjelentek, amelyek az Unióból való kilépés mellett érvelnek. Számos EU-tagállam (például Görögország, Hollandia és Magyarország) döntött úgy, hogy a népszavazás eszközét veszi igénybe, hogy megkérdezze állampolgárait az Európai Unióval kapcsolatos ügyekről. A legmélyrehatóbb népszavazást az Egyesült Királyságban kezdeményezték – amelyre 2016. június 23-án kerül majd sor – amely során arról dönt a szigetország, hogy bennmaradjon vagy kilépjen-e az EU-ból.

Ezekben a vitákban az egyik visszatérő kulcsszó a szuverenitás. Azok, akik az EU-ból való kilépés mellett érvelnek, azt állítják, ezzel a lépéssel országuk visszanyerné nemzeti szuverenitását, míg az EU-ban való bennmaradás támogatói úgy gondolják, hogy a nagyobb fokú szuverenitással együtt csökkenni fog befolyásuk az európai és globális ügyekben. Justin Welby, Canterbury érseke ezért elmélyült nyilvános vitára szólította fel az érintetteket, amelyben a keresztény hitnek is szerepet kell játszania:

Hogyan tudjuk új étellel megtölteni a szuverenitás és a szubszidiaritás eszméit – amely eszmék a keresztény hit alapján jöttek létre, amelynek politikai dimenziói csupán részben ragadják meg a lényegét – és hozzájárulni egy olyan, egyértelműen értékalapú megközelítéshez Nagy-Britannia és az EU jövőbeli kapcsolatában, amely megközelítés

magában foglalja a gazdasági és politikai perspektívákat, de annál többet is? Arra törekszünk, hogy... érdemben hozzájáruljunk ehhez a vitához.⁵

A szuverenitás és a kölcsönös függés között fennálló dilemma várhatóan a jövőben is vitatéma marad az EU-n belül. Világosan látszik, hogy amennyiben valamely ország teljesen elmozdul a szuverenitás irányába, és kilép az EU-ból, az a válság további elmélyüléséhez vezet.

Demokrácia-deficit

Sok EU-tagállamban egyre szélesebb szakadék tátong a politikai elit és a társadalom egyre nagyobb csoportjainak nézetei között; míg az előbbieket általánosságban támogatják a (további) európai integrációt, utóbbiak elvesztették bizalmukat ebben az elitben. Technokratáknak és eurokratáknak tartják őket, akiknek fogalmuk sincs arról, hogy él Európa lakosságának nagy része, és akik mára eltávolodtak azoktól az eszméktől, amelyek az európai projekt alapítóit motiválták.

A polgárok és a hatalmi pozíciót betöltők közötti szakadék nem csupán az EU-ra és annak intézményeire vonatkozik. Ugyanez a jelenség megfigyelhető az egyes tagországok szintjén, valamint Európán kívül is. Számos EU-tagországban tűnnek fel olyan politikai csoportok, amelyek megkérdőjelezzik a kormányzó elit legitimitását mind a saját országukra, de különösen az Európai Unióra vonatkozóan. Az EU kezdi elveszíteni a vonzerejét. A polgárok jelentős csoportjai szemében az EU nem más, mint egy távoli hatalom, amelyet nem lehet befolyásolni, és amely a saját dinamikája alapján működik. Sőt, sokan úgy gondolják, hogy az EU csorbítja a nemzeti szuverenitást, és aláássa a polgárok hatalmát. Azok a politikusok, akik az idő előrehaladtával sok olyan probléma miatt az EU-t hibáztatják, amelyek egyébként nem is tartoznak az EU hatáskörébe, hozzájárultak ehhez az elidegenedéshez, amely az EU intézményei és a polgárok között tapasztalható.

Az uniós polgárok és az uniós intézmények közötti növekvő elidegenedés már évek óta tartó folyamat. Részben ennek köszönhető, hogy a Lisszaboni Szerződés (2007) komolyabb szerepet szánt az Európai Parlamentnek az EU-s döntéshozatali folyamatokban, abban a reményben, hogy ettől jobban sajátjuknak érzik majd az európai szavazók az EU-t. Ugyanakkor az Európai Tanács szerepét is jelentősen megerősítették, amellyel az egyes tagállamok államfőinek és kormányainak nagyobb beleszólást engedtek az Unió ügyeibe. Ezek az erőfeszítések felismerik, hogy az uniós szintű együttműködés és a szubszidiaritás szoros összefüggésben áll egymással. A szubszidiaritás iránti jogos igényt össze kell hangolni a szuverén államok közötti együttműködés szükségességével. Ezáltal sokkal inkább magukénak érezhetik az EU-t annak polgárai. Az uniós szintű együttműködésnek olyan ügyekre és munkaterületekre kellene korlátozódnia, amelyek feltétlenül szükségesek a közjó előmozdításához.

A Lisszaboni Szerződés elfogadásával járó változások azonban nem hozták meg az elérni kívánt eredményt, és nem sikerült nagyobb fokú bizalmat elérni az EU-s polgárok körében. Sőt, az Európai Uniónak, amely eredetileg egy nagyratörő víziót testesített meg, egyre komolyabb

⁵ Reimagining Europe, az Anglikán Egyház és a Skót Egyház közös kezdeményezése.
<http://www.reimaginingeurope.co.uk/learning-to-disagree-well-on-europe/>

kételyekkel és frusztrációkkal kell szembenéznie. Az érzékelhető demokrácia-deficit a gazdasági nehézségekkel párosulva olyan helyzetet eredményez, amelyben egyre többen kérdőjelezik meg az EU és intézményeinek legitimitását.

VII. Múlóban az EU vonzereje?

„Ha nincs mennyei látás, elvadul a nép” (Péld 29,18)

Az a számos kihívás, amellyel jelenleg is küzd az EU, olyan helyzetet teremt, amelyben az Unió alapvető eredményei és értékei kerülnek veszélybe. Ezek közé tartozik a közös pénznem, a nyitott belső határok, az EU-polgárok hozzáférése a lakóhelyük szerinti szociális állításokhoz, valamint az EU mint békeprojekt. Az embernek az a benyomása, hogy az EU-t megosztottság és belső harcok jellemzik, és képtelen hatékony válaszokat adni a közös problémákra. Ahelyett, hogy a megoldás részeként tekintenének az EU-ra, sokan inkább a probléma részének tartják. Története során még soha nem jelent meg ilyen mértékű feszültség és széthúzás. Az EU teljes összeomlása továbbra is valószínűtlen, ugyanakkor az EU részleges felbomlása és marginalizálódása nagyon is valós lehetőségnek tűnik.

Ha távolabbról vizsgáljuk meg a helyzetet, felismerhetjük, hogy a többszörös válsághelyzet egy nagyobb kép része. Ha például úgy jön létre a monetáris unió, hogy közben nincsenek közös gazdasági intézmények, jogrendszerek és fiskális politika, az elképzelés előbb-utóbb szükségszerűen falba ütközik. Hasonlóképpen egy olyan, útlevél nélküli utazási zóna sem tarthat örökké, amelyhez nem társul közös parti őrség és határellenőrzés. Ezek alapján úgy tűnik, hogy az EU-ban létezik egy veleszületett hajlam arra, hogy bizonytalan kompromisszumokat és ingatag konstrukciókat valósítson meg. Az ilyen Európai Unió könnyen széthullhat, ha túl nagy nyomás nehezedik rá.

Létrehozásakor senki sem készítette fel arra az EU-t – amely összetett fékeket és ellensúlyokat alkalmazó rendszerekkel rendelkezik, illetve azzal a gyakorlattal, hogy a törvényhozás hol kettős többséggel, hol egyhangú szavazással valósul meg –, hogy kezelni tudja a felmerülő geopolitikai és világgazdasági válságokat. Eredetileg azzal a céllal hívták életre, hogy olyan ügyeket oldjon meg, mint a kereskedelmi tárgyalások, a tisztességes versenypolitika megvalósítása, a Közös Agrárpolitika irányítása, valamint a strukturális alapok szétosztása. Jelen pillanatban úgy tűnik, hogy az EU képességeit meghaladják a globális és regionális katonai konfliktusok hatásai, a makrogazdasági politika hatékony koordinálásának nehézségei, valamint a saját határain belül zajló humanitárius vészhelyzetek kezelése. Ha ehhez még hozzávesszük a közelmúlt párizsi és belgiumi terrortámadásait, az ukrajnai (befagyott) háborút, az ételosztásra sorban álló kigyózó sorokat Athénban, a török partokra sodródott menekült kisfiú holttestét, a széleskörű iszlámellenes és bevándorló-ellenes hangulatot és a fiatalok nagyarányú munkanélküliségét, könnyen beláthatjuk, miért vesztette el az EU a vonzerejét sokak számára, és miért erősödik az EU-politikák újbóli nemzeti hatáskörbe rendelése és a nagyobb fokú nemzeti szuverenitás iránti igény.

A mai Európát a jövőkép és a remény hiánya jellemzi, valamint növekvő félelem. A munkanélküliségtől való félelem, a jövőben várhatóan csökkenő nyugdíjak, a klímaváltozás, a terrorizmus, a határok mentén kialakuló konfliktusok, a bevándorlók és menekültek, az

identitásvesztés és a kultúravesztés egyre nagyobb teret kap az emberek mindennapi gondolkodásában. Sokan tehetetlennek és áldozatnak érzik magukat azokban a folyamatokban, amelyeket nem befolyásolhatnak. Az aktuális helyzet és az uralkodó közhangulat fenyegetést jelent azokra az értékekre, amelyek az EU eredeti alapját képezik: a béke, a szolidaritás, az egység a sokféleségben, a demokrácia, az igazságosság, a jogrend, az emberi jogok, a vallásszabadság és az ökológiai fenntarthatóság. Ha valóban széthullana az EU, ezek a közös értékek is veszélybe kerülnének. Ezért tehát nem túlzás a jelenleg az európai együttműködési projektet fenyegető komoly kihívásokra úgy tekinteni, mint amelyek egyfajta *kairosz*-pillanatot – az igazság döntő pillanatát – jeleznek Európa jövője számára.

VIII. Válaszút előtt az EU

A *kairosz*-pillanatok és a krízishelyzetek sok veszélyt hordoznak magukban, ugyanakkor lehetőséget is jelentenek arra, hogy új utakat válasszunk. Az EU jelenlegi helyzete komoly válsághelyzet, ugyanakkor annak a lehetőségét is megteremti, hogy új alapokra helyezzük az Uniót. Ebben a kontextusban rendkívül nagy jelentősége van annak, hogy figyelmesen meghallgassuk az aggályokat és panaszokat, amelyeket sokan megfogalmaznak az EU-val kapcsolatban. Az EU-nak nem lehet jövője anélkül, hogy figyelembe vennénk azt az egyre gyakrabban megfogalmazott véleményt, miszerint a közös EU-politika kialakítása nehezen egyeztethető össze a nemzeti szuverenitás iránti igénnyel. Ha az embereket nem lehet meggyőzni arról, hogy a szuverenitás részleges feladása hatékonyabb megoldásokhoz vezethet a globális problémák leküzdésében, az EU nem fogja túlélni ezt a válságot. Ha az embereket nem lehet meggyőzni arról, hogy egyre inkább globalizálódó világunkban még a nagy európai államok is túl kicsik ahhoz, hogy befolyásolják a gazdaság és a társadalmi és ökológiai fenntarthatóság alakulását, vagy hatékonyan lépjenek fel az emberi jogok és az emberi méltóság mellett, az EU-nak a mai formájában nincs jövője. Ha senki sem képes egyértelműen igazolni, hogy összességében az emberek anyagi és nem anyagi értelemben is jobban járnak, ha egy olyan szervezet tagjai, mint az EU, akkor az Unió elveszti létezésének értelmét. Amennyiben az EU nem képes javítani az átláthatóságon a döntési folyamatait illetően, továbbra is sérülékeny marad azokkal a vádakkal szemben, amelyek szerint ezek a folyamatok nem demokratikusak. Ha az EU polgárai nem érzik, hogy kikérik a véleményüket, és van beleszólásuk a közös EU-politikába, az Unió továbbra sem lesz eléggé vonzó az emberek számára. Ha az emberek nem érzik magukénak az EU-t, előbb-utóbb el fogják utasítani.

A jelenlegi válságok lehetőséget nyújtanak arra, hogy módosítsunk az európai döntéshozási mechanizmusokon. Nem kell mindent Brüsszelnek irányítania, de az ott született döntéseknek demokratikus legitimitásra van szükségük. Mind európai, mind nemzeti szinten az a legfontosabb, hogy megtaláljuk a módját, hogy valóban odafigyeljünk arra, amit az emberek mondanak. Egyértelmű, hogy a politikai haszonszerzést leszámítva is széleskörű általános kétkedés övezi az EU működési folyamatát. Az emberek nem értik, hogy is működik az Unió, a választók nem érzik, hogy kikérik a véleményüket, ennek pedig az az eredménye, hogy az EU-t könnyen lehet azzal vádolni, hogy nem megfelelően működik. Az átláthatóság és a polgárok véleményének meghallgatása kulcsfontosságú az EU jövője szempontjából.

Emellett fontos kérdés a sokféleség elismerése és tiszteletben tartása. Története során soha nem létezett homogén (keresztény) Európa, és a jövő Európáját is pluralizmus jellemzi majd. A múltban az iszlám hozzájárult a kultúra alakításához, különösen a Pireneusi-félszigeten és a Balkán egyes részein, az elmúlt évtizedek bevándorlási hullámai pedig Európa számos területére elhozták az iszlámot és más vallásokat. Ugyanakkor terjed a szekularizáció is, különösen Európa nyugati és északi részén. Habár Európa egyes területei a nagyobb fokú egység irányába mozdultak el, a kontinens identitásának továbbra is fontos jellemzője a sokféleség. Fontos, hogy saját fennmaradása érdekében az EU tiszteletben tartsa, sőt ápolja és üdvözölje a kultúrák, tradíciók és vallási hagyományok sokszínűségét. Az Unió mint „szuperállam” nem kivitelezhető, ha egyáltalán kívánatos elképzelés, a belátható jövőben legalábbis semmiképp. Egy olyan Európa azonban, amelynek alapja és jellemzője a többszörös identitás, jó kiindulópont lehet a közös politikaalkotáshoz a közös ügyek kapcsán, valamint egy olyan helyzethez, amelyben minden résztvevő nyer.

Úgy tűnik, az EU-n belül egyre nagyobb a kiábrándultság az EU közelmúltbeli fejlődését illetően, ami ahhoz vezetett, hogy ennek ellensúlyozására feléledt a nacionalista és regionális érzület. Az EU jelenlegi határain kívül azonban soha nem látott népszerűségnek örvend a békeközösség, a viszonylagos jólét, az emberi jogok és a jogrend vonzereje. Paradox helyzet állt elő a népszerűség kapcsán: az EU elvesztette vonzerejét saját polgárai szemében, a kívülállók azonban szó szerint az életük árán is szeretnének csatlakozni ehhez a közösséghez. Ilyenek voltak a 2014-ben a kijevei Majdanon összegyűlt tüntetők, akik golyózáporban vesztették életüket, miközben az EU tizenkét csillagos karszalagját viselték; azok a menekültek, akik a tengeri utazásra alkalmatlan lélekvesztőkön vágtak neki az átkelésnek, hogy elérjék az EU partjait, kockáztatva, hogy ők vagy rokonaik nem élik túl az utat; vagy éppen azok, akik a schengeni (egyelőre átmenetileg) lezárt belső határoknál táboroztak a hidegben, rossz higiéniai állapotok között. Soha nem tapasztalhattunk még ekkora elszántságot és kétségbeesést azoknál, akik Európába szeretnének eljutni, vagy az EU-hoz csatlakozni.

XI. Értékközösség és lélekvizsgálat

„Higgyenek nekem, nem fogunk Európával sikerrel járni kizárólag a jogi szakértelmünkre vagy a gazdasági képességeinkre alapozva. Ha nem sikerül lelkiséget adnunk Európának... szellemet és értelmet, akkor kudarcot vallottunk.”⁶

Jacques Delors

1990-ben az Európai Bizottság akkori elnöke, Jacques Delors úgy érezte, Európának lélekre van szüksége. Az azóta eltelt időben a kontinens egyházai sokat gondolkodtak arról, mit is jelent ez, és hogyan járulhatnak hozzá ehhez a célkitűzéshez. Nagyjából negyed századdal később újra van létjogosultsága Jacques Delors kijelentésének. Európa – és különösen az EU – számos, egymással összefüggő krízishelyzettel küzd, amelyek komoly kihívásokat jelentenek az Unió mint „értékközösség” számára. Azok az értékek, amelyekre az EU épült – béke, szolidaritás, egyenlőség, egység a sokféleségben, demokrácia, igazságosság, jogrend, emberi jogok,

⁶ „Európai Integráció – Milyen integrációt szeretnénk?”, Európai Egyházak Konferenciája, Egyház és Társadalom Bizottság, Brüsszel, 2009, 38.

szabadság és ökológiai fenntarthatóság – az európai lélek részeinek tekinthetők. A 2007-ben aláírt Lisszaboni Szerződés is világosan kimondja, hogy az Európai Unió közös értékeken alapul. Az Európai Egyházak Konferenciájának (EEK) tagegyházai mindig is feladatuknak tartották, hogy a nyilvánosság előtt népszerűsítsék a fent említett értékeket, mind európai, mind nemzeti szinten.

Habár az EEK elismeri, hogy sokat lehetne és kellene tenni az Európai Unió működésének javításáért, ezt nem tekintjük elégséges oknak arra, hogy teljes mértékben elutasítsuk a közös európai együttműködést, egyeztetést és szakpolitika-alkotást. Arról is meg vagyunk győződve, hogy az EU problémáira nem az a megoldás, hogy felvonjuk a hidakat, és elrejtőzünk az országhatárok mögött. Volt már erre kísérlet a múltban Európában, ami katasztrofális következményekkel járt. Ehelyett abba az irányba kell elindulnunk, hogy a fent említett értékek alapján jobb működési módokat találjunk az EU számára. Egy közösség nem csupán törvényekre és szabályokra épül, hanem értékek is alátámasztják. Az Európai Unió esetében ezek az értékek nem kizárólag keresztények, de mélyen gyökereznek a zsidó-keresztény hagyományban.

Az értékek hangsúlyozása volt az egyik ok, ami miatt az EEK és egy sor egyéni európai egyház nagyra becsülte a Lisszaboni Szerződést. A közös jövőkép, célok és értékek, amelyek túlmutatnak a gazdaság területén, nagy jelentőséggel bírnak. Valóban a közös európai értékek keresése az út az olyan célok eléréséhez, amelyeket nem lehet kizárólag gazdasági növekedéssel, nagyobb versennyel és intézményes reformokkal elérni. A közösen vallott értékek lelkesedést, bizalmat, szellemiséget és jövőképet tehetnek hozzá az európai projekthez. Emellett közelebb is vihetik az Uniót a polgárokhoz, miközben egyfajta identitástudatot is népszerűsítenek.

Egy másik mód, amely segítségével közelebb kerülhet az Unió a polgáraihoz, a szubszidiaritás következetes és szigorú betartásában rejlik. A szubszidiaritás elve – amelynek lényege, hogy a döntések lehetőség szerint a polgárokhoz minél közelebbi szinten szülessenek meg – nem ellentétes a szolidaritással. Éppen ellenkezőleg: a szubszidiaritás arra az elképzelésre épül, hogy az Unió minden intézményes szintjének azt kell tennie, amiben a legjobb, méghozzá a szolidaritás elve mentén. Egyedül ezzel a hozzáállással lehet javítani az elszámoltathatóságon és a legitimitáson, vagyis azon a két területen, ahol sokak véleménye szerint jelenleg elégtelenül teljesít az EU.

X. Az egyházak és az EEK szerepe Európában

„Az az érték, amely minden egyes ember veleszületett sajátja, alapvető fontosságú az egyházak számára.”

Amikor arról van szó, hogy mely értékekre kellene épülnie az összeurópai társadalomnak, az egyházaknak bizonyos fokú önmérsékletet kell tanúsítaniuk, figyelembe véve a vallás ellentmondásos szerepvállalását Európa elmúlt 2000 éve során. A jelen dokumentumnak nem feladata e szerepvállalás részletes tárgyalása, de azért álljon itt néhány kulcsszó, amelyeket érdemes szem előtt tartanunk: kereszties hadjáratok, vallások miatt és között kirobbanó háborúk, inkvizíció, patriarchális berendezkedés, boszorkányüldözés, gyarmatosítás, rabszolga-kereskedelem és rabszolgaság, rasszizmus és faszizmus.

Ugyanakkor azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a történelem során az egyházaknak pozitív szerepvállalása is volt az európai társadalomban, például a pasztorális és diakóniai munkában, az egészségügyi rendszerek, kórházak, iskolák és egyetemek alapításban és fenntartásában. Időről-időre az egyházak és a keresztények prófétai szerepet is betöltöttek, ilyen eset volt az 1934-ben kiadott Barmeni Hitvallás, amely kiállt a náci rezsim, illetve az ellen, hogy az megpróbálta bevezetni az ún. Führer-elvet a német protestáns egyházban. Az egyházak emellett gyakran élen jártak és járnak a rasszizmus és a militarizmus elleni harcban, a menekültek és menedékkérők gondozásában, a szegénység és a kirekesztés elleni küzdelemben, és az elmúlt időszakban az ökológiai fenntarthatóság érdekében tett erőfeszítésekben. Az az érték, amely minden egyes ember veleszületett sajátja, alapvető fontosságú az egyházak számára. Ez tükrözi azt az értelmezést, miszerint Isten saját képére és hasonlatosságára teremtette az embert (1Móz 1:27).

Saját tapasztalatuk alapján az egyházak tisztában vannak azzal, milyen feszültségekkel és konfliktusokkal járhat együtt a sokféleség. Legjobb pillanataikban az egyházak képesek voltak felülemelkedni ezeken a konfliktusokon, mert az együvé tartozás érzése erősebbnek bizonyult, mint a széthúzás iránti igény. Ezekben az esetekben képesek voltak a különbségek helyett nagyobb hangsúlyt fektetni arra, ami összetartja az egyházakat. E tapasztalat és meggyőződés alapján veszik a bátorságot az EEK-hoz tartozó egyházak, hogy megszólaljanak azokban az ügyekben, amelyek az európai kontinensen az „egység a sokféleségben” kapcsán merülnek fel. Ugyanakkor azzal is tisztában vagyunk, hogy Európa identitásának felépítése a világ más részeinek viszonyában is történik. Ennélfogva rendkívül nagy jelentőséget tulajdonítunk az egyházak együttműködésének az Egyházak Világtanácsával, valamint a világ más pontjain található regionális ökumenikus szervezetekkel való kapcsolatépítésnek.

XI. Cselekvő hit: Diakónia és *koinonia*

Amikor az olyan európai értékek kerülnek veszélybe, mint a szolidaritás és az emberi jogok, fontos, hogy az egyházak a saját példájukon keresztül mutassák meg, hogyan lehet ezeket az értékeket a gyakorlatba is átültetni. Az Európa jövőjéről és hasonló témákról szóló nyilatkozatok csak akkor lesznek hitelesek, ha maguk az egyházak is megpróbálnak az általuk hirdetett értékeknek megfelelően cselekedni.

Az Egyházban a keresztények a kezdetektől fogva a diakónián⁷ keresztül folytatták társadalmi tevékenységeiket (Ef 6,7; 1Kor 16,12-18; Fil 2,30). Alapvető tulajdonsága ez az Egyháznak, és missziójának vezérmotívuma. A diakónia kommunikáción és részvételen alapul, és a szélesebb társadalmat szólítja meg, valamint azokat az alapvető gazdasági, politikai és kulturális struktúrákat, amelyek az életet formálják.

„A diakónia egy fontos funkciója, hogy azért és annak nevében munkálkodik, akinek a hasznára van. Ez a szerep magába foglalja az igazságtalanságok felfedését és kifogásolását minden – helyi, nemzeti és nemzetközi – szinten. Ez jelenti a globális gazdaság jegyeként meglévő nagy jövedelmi és vagyoni különbségek kezelését, és ugyanakkor képviselni azok ügyét, akiket fajuk, nemük, képességeik vagy koruk miatt kirekesztettek. Rámutat a változtatások szükségességére annak érdekében, hogy mindenki

⁷ A szó görög eredetű, jelentése: „szolgálat”.

*méltó életet élhessen. A diakónia ugyancsak egy lelkesítő szolgálata és foglalkozás azokkal az igazságtalanságokkal, amelyek az erő jogtalan használatától a természet és az Isten teremtményei elleni igazságtalanságokig ér. Az ilyen tevékenység a modern kultúrák alapvető jogaihoz nyúl és az Isten előtti, valamint az Isten képmására alkotott emberek közötti egyenlőségben való hiten alapul.*⁸

Az egyháztörténet során a keresztény diakóniát (szolgálatot) mindig is úgy értelmezték, mint ami hozzájárul a szolidaritás közösségének (*koinonia*) létrejöttéhez, a „személyek *koinoniájának*” értelmében (1Ján 1,7). Krisztus teste teljességének egyik kifejeződése ez. A teológia nézőpontjából a diakónia elválaszthatatlan a *koinoniától*. „Egy egyházközösség akkor valósítja meg magát teljesen, amikor „szolgáló” diakóniai templommá lesz. Ahogy a 20. század kiváló teológusa, Dietrich Bonhoeffer (1906-1945) rámutatott: »A templom akkor templom, ha másokért van.«⁹

A civil társadalomban történő közös tanúságtétel szükségességét több alkalommal kiemelte a Németországi Protestáns Egyház (EKD) elnök-püspöke, Heinrich Bedford-Strohm. Rámutat, hogy „a nyilvános teológiának és a nyilvános tanúságtételnek több figyelmet kell kapnia a munkánkban”.¹⁰ Ezt a nézetet tükrözi és vetíti Európára Ausztria korábbi metropolitája, Michael érsek, aki úgy fogalmazott, hogy kritikus helyzetekben az egyházaknak még inkább „úgy kellene közvetíteni értékeiket és arról meggyőzni a felelős politikusokat, hogy tiszteljék az Isten képére és kedvére alkotott emberi személyt. Ennek érdekében az egyházaknak demonstrálniuk kellene az ökumenikus felelősséget, a közös keresztényen biznyságtételt és a felekezetek közötti tanúságtételt Európán belül”.¹¹

XII. Európa – Közös otthonunk

Az európai identitás mindig is rendelkezett ellentmondásos tulajdonságokkal. Egyrészt kontinensünk történelme jól mutatja, hogy osztozunk az együvé tartozás érzésében; másrészt viszont az is nyilvánvaló, hogy számos évszázada halmozódó közös örökségünk mindig is a formák, kultúrák és nyelvek sokféleségében nyilvánult meg.

Az EEK tagegyházai is egymástól eltérő kulturális háttérrel és hagyományokkal rendelkeznek. Sokszor tapasztaltuk már, hogy nem mindig könnyű kezelni a különbségeket. Ettől függetlenül azonban azt is tudjuk, hogy nem szabad félni a különbségektől, és hogy sikeres receptként működhet az „egység a sokféleségben”, ha a közös értékekre és a tiszteletre összpontosítunk, sőt megbecsüljük az eltérő identitásokat azáltal, hogy teret engedünk a sokszínűségnek, ugyanakkor arra koncentrálunk, ami összeköt minket.

Az EEK aggodalommal tapasztalja, hogy a jelenlegi Európában a közös értékek egyre kevésbé nyilvánvalóak. Az EU ma történelme olyan szakaszában van, amely során komoly kérdések

⁸ „Európai Integráció – Milyen integrációt szeretnénk?”, Európai Egyházak Konferenciája, Egyház és Társadalom Bizottság, Brüsszel, 2009, 53.

⁹ *Ibid.*

¹⁰ Lásd például beszédét a „Pilgrimage for Climate Justice” zárandoklatról szóló EEK konzultáción, amelyet a németországi Schwertében rendeztek meg 2015. október 15-én.

¹¹ Michael érsek (1946-2011), Ausztria korábbi metropolitáját idézi: „Európai Integráció – Milyen integrációt szeretnénk?”, Európai Egyházak Konferenciája, Egyház és Társadalom Bizottság, Brüsszel, 2009, 43.

merülnek fel identitása és társadalmi kapcsolatai terén. Ezek jelentőségének figyelmen kívül hagyása az elmúlt években odáig vezetett, hogy Európának ma „üres a szíve”, kizárólag a gazdasági versenyképesség és a profit hajtja, biztosítja a diákok és a fiatal szakemberek számára a hangzatos tudományos végzettséget, ugyanakkor megfelelkezik a sikernél és profitnál magasabb rendű célról. Az EU-nak és Európa egészének ismét szüksége van arra, hogy egyértelműen elmagyarázza, milyen gyökerekkel rendelkezik, és mik a céljai. Habár érthető a nagyobb fokú szuverenitás iránti igény, az EEK meglátása szerint a szuverenitás nem jelenthet egyet az önzéssel, sem a nehéz sorsúak jogos szükségleteinek figyelmen kívül hagyásával. A szuverenitáson túl és azon felül az EEK azt szeretné, ha a *koinonia* lenne az a vezérfogalom, amely alapján Európa jövőjéről vitázunk. A *koinonia* arra összpontosít, hogyan hozhatunk létre olyan valódi közösségeket, amelyeknek alapja a megosztás, a szolgálat és a szolidaritás.

Még a *koinoniára* épülő közösségekben is mindennapos lehet a konfliktus és az érdekütközés. Azonban ha a *koinonia* lelkülete kerekedik felül, az ilyen ellentétes érdekek gyümölcsözők lehetnek, mert felelősen viszonyulunk hozzájuk. Az európai kulturális és politikai sokszínűséget nem feltétlenül kellene az egységet fenyegető jelenségként kezelni, sokkal inkább a gazdagodás lehetséges kincseként. A közös Európa létrehozása nem alapulhat egy bizonyos életstílus kiterjesztésén, sem pedig a kontinens egyik részén létező elvek másokra erőltetésén. *„Egy közös Európa létrehozásának folyamata kétségkívül egy európai közösség-érzet kialakításának folyamata... A »közösség« valódi értékének ismét jelentős szerepet kellene kapnia az európai kontextusban. A »közösség« természetes tulajdonsága a szolidaritásban élt élet”*.¹² *„A többszörös identitás bibliai fogalmát, ahogy az Pál rómaiakhoz írt levelében található, érdemes lenne továbbgondolni, különösen a kontinensünk körülményei kapcsán”*.¹³ Csak akkor valósulhat meg gyümölcsöző európai együttműködés, ha alapját olyan elvek képezik, mint a párbeszéd, egymás megértése, egymás történelmének és kultúrájának tisztelete, valamint az egymástól való tanulás. *„Az EU-nak, sőt Európa egészének egyértelműen azonosíthatónak kell lennie, mint értékközösség; erősítenie kell társadalmi profilját, és jobb kilátásokat kell biztosítania a fiatalok számára. Európának olyan kontinenssé kell válnia, amelyen megvalósul a megbékélt különbözőség, amely bátran szembenéz globális felelősségével”*.¹⁴

Az EEK számára az EU jövője szempontjából nem az a két választási lehetőség áll fenn, miszerint vagy egy totális föderációs rendszer valósul meg, vagy pedig független, a saját falaik közé visszahúzódó államok alkotta mozaik jön létre. Minden ügyet és politikai döntést önmagában kell megvizsgálni, felmérve, hogy „kevesebb Európára” vagy „több Európára” van-e éppen szükség. Ennek megítélése elsősorban az alapján a kérdés alapján történik, hogy melyik út a hatékonyabb az európai és globális életszínvonal javításának eléréséhez. Ebben a szélesebb értelmezésben a többsebességes EU gondolata életképesnek tűnik. Az ún. „à la carte” Unió – amelyben a tagok folyamatosan válogathatnak, hogy mely EU-politikát fogadják el, és melyet nem – nem kívánatos, és nem is lenne működőképes. Az azonban elképzelhető, hogy amennyiben a tagállamok magja úgy dönt, további politikai integrációt hajt végre, más tagok

¹² EEK Egyház és Társadalom Bizottság: Churches in the Process of European Integration, 2001 májusa, 14.

¹³ *Ibid.*, 15.

¹⁴ A Németországi Protestáns Egyház (EKD) Tanácsának nyilatkozata az európai helyzetről, Brüsszel, 2016. április 23.

ebben nem kívánnak részt venni. Meglátásunk szerint például nem minden tagállamnak kell olyan részletes politikai ügyekben egyetértésre jutnia, mint a közös monetáris politika. Ugyanakkor azonban kulcsfontosságú, hogy a politikai döntések azokra az alapvető értékekre épüljenek, amelyek egyesítik az EU országait. Ezeknek az értékeknek nem csupán az EU-ra, hanem egész Európára is vonatkozniuk kellene.

A jelenlegi sürgető európai problémák kezelése, valamint a gyakorlati kihívások leküzdése érdekében jövőképre és elköteleződésre van szükség, valamint az összes fellelhető erőforrás összevonására, amelynek forrása lehet a közszféra vagy a magánszektor, a politikusok vagy a civil társadalom, valamint az egyházak és mások, akiket a hit és a meggyőződés mozgat. Az együttműködés és a párbeszéd nélkülözhetetlen alapelvek e tekintetben. Azért, hogy a köztünk zajló párbeszéd több legyen pusztán kulturális csevegésnél, I. Bertalan ökumenikus pátriárka az Európai Parlamentben tett látogatása során arra figyelmeztette az Európai Unió politikusait és a szélesebb nyilvánosságot is, hogy *„mélyebben kell értelmeznünk az egymástól való teljes függést – nem csupán az államok, valamint a politikai és gazdasági szereplők közötti függést – hanem minden egyes ember függését minden egyes embertől”*.¹⁵

Az EEK számára kulcsfontosságú, hogy Európában békére és igazságosságra törekedjünk, polgárokként és egyházakként is. Ezt pedig csak akkor érhetjük el, ha összefogunk, egyesítve erőinket. A közös alapértékeken alapuló közös politikaalkotás folyamatának, amelyet számos egyház és hívő támogat, a jövőben is be kell töltenie feladatát, amely nem más, mint egymással függési viszonyban lévő nemzetek kapcsolatának gyümölcsöző irányítása, az európai és globális közjó hasznára. Az európai egyházak, amelyek széleskörű tagsággal és ökumenikus intézményekkel rendelkeznek, abban a helyzetben vannak, hogy bátoríthatják az embereket arra, hogy egy közös európai otthon érdekében munkálkodjanak, amelynek alapját a közös értékek jelentik.

Az 1989-ben, Bázelen első alkalommal megrendezett Európai Ökumenikus Nagygyűlés során fontos szerepet játszott a „közös európai otthon” eszméje. A bázeli nagygyűlés egyfajta házirendet fogalmazott meg az „Európai Ház” számára:

„ – Az itt élők egyenlőségének elvét, akár erősek, akár gyengék.

– Az olyan értékek elismerését, amilyenek a szabadság, igazságosság, türelmesség, szolidaritás, aktív részvétel.

– Azt, hogy pozitív magatartást tanúsítsunk a miénktől különböző vallások, kultúrák és világnézetek követői iránt...

*– Dialógust a konfliktusok erőszakkal való elintézése ellen.”*¹⁶

Az EEK úgy véli, ezek a szavak most is érvényesek Európa jelenlegi helyzetére. Továbbra is ihletként szolgálnak számunkra, jövőképként és sürgető programként is földrészünk polgárai és politikusai számára.

¹⁵ I. Bertalan ökumenikus pátriárka, Európai Parlament, Brüsszel, 2008. szeptember 24.

¹⁶ Idézi: *Theologiai Szemle*, XXXIII. évf., 1. szám, 1990, 10. Internetes forrás: <http://theolszemle.meot.hu/dokumentumok/lapszamok/1990.pdf>

Európának egyrészt jövőképre, másrészt gyökereink egyértelmű elismerésére van szüksége. Az Uniónak otthont kell biztosítania az itt élők számára, nemcsak helyet, hanem teret is nyújtva. E tekintetben érdemes figyelembe venni azt a különbségtételt, amelyet az Európai Tanács korábbi elnöke, Herman van Rompuy javasol:

A hely – németül „Ort” – olyasmi, ami védelmet, stabilitást és odatartozást biztosít. A „Heim” lényege, hogy abban otthon érezhetik magukat az emberek. A tér – „Raum” – által ugyanakkor megnyílik a mozgás szabadsága, feltárulnak a lehetőségek. A tér az irányról, a sebességről és az időről szól. Emberekként mindkettőre szükségünk van. Térre, amelyben szárnyra kelhetünk, és fészekre, amelyet sajátunknak nevezhetünk. Végtelenül egyszerű lények vagyunk! Európa esetében figyelmünk mindig is elsősorban a térre összpontosult”.¹⁷

Az Európai Unió nem maradhat fent a reménység iránymutató bástyájaként, ha kizárólag a piac törvényei határozzák meg a működését. Újra meg kell ragadnunk azt a lelkületet, amely az alapítót inspirálta – beleértve a megbékélést, a megbocsátást, a szolidaritást, az emberi méltóságot a mindenki számára egyenlő tisztelettel együtt. Az Európát jelenleg fenyegető többszörös válsághelyzet nem olyan súlyos, mint a második világháború utáni állapot, és mégis, az egymással vetélkedő érdekek megbénítják a hatékony közös válaszadás lehetőségét. Az a társadalom, amely nem alkot közösséget, szét fog hullani. Felszólítunk minden jóindulatú embert, vallási vagy egyéb meggyőződéstől függetlenül, hogy csatlakozzon ahhoz az erőfeszítéshez, hogy a kicsinyes nézeteltéréseket leküzdve a kontinens egészének – ideértve a régóta itt élő polgárokat és az újonnan érkező lakókat is – az érdekeit helyezzük előtérbe a külön-külön érdekekkel szemben, és adjuk meg mindenkinek az őket mint embertársainkat, Isten képére és hasonlatosságára teremtett lényeket megillető méltóságot.

XIII. Felkérésünk

Az Európa lakóit jelenleg sújtó kihívásokat értékelve, az Ökumenikus Charta szellemiségét szem előtt tartva, valamint reagálva az Egyházak Világtanácsa felhívására, hogy csatlakozzunk az „igazságosság és béke zarándokútjához”, az EEK vezető testülete:

- közzéteszi a jelen nyílt levelet, amelynek címzettjei az európai egyházak, és amelynek témája a kontinens jelenlegi helyzete; ebben felvázolja európai jövőképét az EU tekintetében, valamint megosztja a jelen körülmények miatt felmerülő aggályait e történelmi európai projekt jövője kapcsán;
- megerősíti, hogy az EU-ra értékközösségként tekint, amelynek célja az emberi méltóság, a béke, a megbékélés, az igazságosság, a jogrend, a demokrácia, az emberi jogok tiszteletben tartása, a szolidaritás és a fenntarthatóság elérése;
- bátorítja az EEK tagegyházait és valamennyi európai keresztény hívőt, hogy aktívabban tegyen azért, hogy a közéletben hangsúlyosabban jelenjenek meg az olyan keresztény értékek, mint a másokkal szemben tanúsított tisztelet, a szolidaritás, a diakónia és a közösségépítés;

¹⁷ Herman van Rompuy beszéde 2014. december 4-én az EEK új brüsszeli központjának megnyitóján.

- felszólítja az európai egyházakat, hogy aktív tanácskozásokban vegyenek részt földrészünk jövőjéről, az Európai Unió szerepéről, és közös értékeink víziójáról;

A vezetőtestület emellett felkéri az EEK tagegyházait és partnerszervezeteit, hogy reagáljanak erre a levélre, figyelembe véve a kontinens különböző pontjain fennálló konkrét helyzetet. Arra kérjük az egyházakat, hogy kapcsolódjanak be az EEK soron következő, 2018-ban megrendezendő Nagygyűlését megelőző konzultációs és előkészítő folyamatba. Nagyra értékeljük, ha megosztják velünk saját konkrét tapasztalataikat és aggályaikat az európai projekt kapcsán. Továbbá szívesen fogadjuk véleményüket az egyházak szerepéről ebben a történelmi helyzetben, és az európai otthon víziójának formálásában, valamint az ezzel kapcsolatban felmerülő kérdéseket. Mindezeket túl az egyházak 2016. december végéig jelezhetik, milyen elvárásokat támasztanak az EEK-val szemben e téren.

Függelék: Az Európai Unió alapértékei

1. cikk

Az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok - ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait - tiszteletben tartásának értékein alapul. Ezek az értékek közősek a tagállamokban, a pluralizmus, a megkülönböztetés tilalma, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség társadalmában.

2. cikk

(1) Az Unió célja a béke, az általa vallott értékek és népei jólétének előmozdítása.

(2) Az Unió egy belső határok nélküli, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló olyan térséget kínál polgárai számára, ahol a személyek szabad mozgásának biztosítása a külső határok ellenőrzésére, a menekültügyre, a bevándorlásra, valamint a bűnmegelőzésre és bűnüldözésre vonatkozó megfelelő intézkedésekkel párosul.

(3) ... Az Unió küzd a társadalmi kirekesztés és megkülönböztetés ellen, és előmozdítja a társadalmi igazságosságot és védelmet, a nők és férfiak közötti egyenlőséget, a nemzedékek közötti szolidaritást és a gyermekek jogainak védelmét.

Előmozdítja a gazdasági, a társadalmi és a területi kohéziót, valamint a tagállamok közötti szolidaritást.

Az Unió tiszteletben tartja saját kulturális és nyelvi sokféleségét, továbbá biztosítja Európa kulturális örökségének megőrzését és további gyarapítását.

(5) A világ többi részéhez fűződő kapcsolataiban az Unió védelmezi és érvényre juttatja értékeit és érdekeit, és hozzájárul polgárainak védelméhez. Hozzájárul a békéhez, a biztonsághoz, a Föld fenntartható fejlődéséhez, a népek közötti szolidaritáshoz és kölcsönös tisztelethez, a szabad és tisztességes kereskedelemhez, a szegénység felszámolásához és az emberi jogok, különösen pedig a gyermekek jogainak védelméhez, továbbá a nemzetközi jog szigorú betartásához és

*fejlesztéséhez, így különösen az Egyesült Nemzetek Alapokmányában foglalt alapelvek tiszteletben tartásához.*¹⁸

¹⁸ Az Európai Unióról szóló szerződés, forrás: https://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=a0700168.tv